

ТРИВАЛІСТЬ ПЛЕМІННОГО ВИКОРИСТАННЯ ТА ПРИЧИНИ ПЕРЕДЧАСНОГО ВИБРАКУВАННЯ БУГАЇВ-ПЛІДНИКІВ

Г. Д. СВЯТОВЕЦЬ,

кандидат ветеринарних наук

С. С. АВРАМЕНКО,

науковий співробітник

Центральна дослідна станція по штучному осіменінню сільськогосподарських тварин

Тривалість використання бугаїв-плідників є важливим фактором для ведення племінної роботи і забезпечення рентабельності станції штучного осіменіння. При доброму здоров'ї бугаї зберігають нормальну статеву активність до 12—15-річного віку (А. П. Маркушин, 1950; Ю. Ф. Бондарев, 1957; С. Захаров і Н. Бойко, 1965). За даними інших дослідників (М. М. Крамаренко, 1962), фактична тривалість племінного використання бугаїв на більшості станцій становить в середньому 48—60 місяців.

Нами проведено вивчення тривалості племінного використання та причин передчасного вибракування бугаїв-плідників, які вибули з держплемстанцій та станцій штучного осіменіння України протягом 1966—1968 рр. (табл. 1).

Одержані дані показують, що кількість вибракуваних плідників у зазначені роки є майже сталою і коливається в межах 1507—1536 голів.

1. Тривалість життя та статевого використання бугаїв-плідників різних порід

Породи	Вибуло тварин		В тому числі у віці						Тривалість	
			до 5 років		5—10 років		старше 10 років		життя, місяці	статевого використання, місяці
	голів	%	голів	%	голів	%	голів	%		
Симентальська	1980	43,5	625	31,6	1170	59,1	185	9,3	77	59
Червона степова	1225	26,8	445	36,4	635	51,8	145	11,8	76	58
Чорно-ряба	373	8,2	107	28,6	227	60,7	39	10,7	79	61
Лебединська	123	2,7	50	40,6	62	50,4	11	9,0	69	51
Бугаї інших молочних порід	660	14,6	213	32,2	376	57,0	71	10,8	78	60
Бугаї м'ясних порід	196	4,3	91	46,4	101	51,5	4	2,1	64	46
Всього	4557	100,0	1531	33,6	2571	56,6	455	9,8	77	59

Середня статистична тривалість життя бугаїв, які вибули за три роки, становить 77 місяців при відхиленні на 1—2 місяці у плідників червоної степової, чорно-рябої та інших молочних порід. Більш різке зниження тривалості життя відмічено у бугаїв лебединської породи (69 місяців) та у бугаїв м'ясних порід (64 місяці). Зменшення тривалості племінної служби бугаїв зазначених порід відбулось за рахунок вибракування більшості плідників (46,4—46,6%) до 5-річного віку.

Отже, як середня, так і максимальна тривалість племінного використання бугаїв різних порід є значно коротшою, ніж їх фізіологічна здатність. Короткий період використання плідників не дає можливості використати наявні потенціальні резерви тваринного організму.

Враховуючи практичну важливість подовження строку племінного використання бугаїв на станціях, ми провели аналіз причин передчасного вибракування (табл. 2). Найбільше плідників вибуло через порушення відтворювальної здатності (30,2%), в тому числі через низьку

2. Причини та вік вибракування бугаїв-плідників на держплемстанціях та станціях штучного осіменіння України (1966—1968 рр.)

Причини	Вибуло тварин		В тому числі у віці					
			до 5 років		6—10 років		старше 10 років	
	голів	%	голів	%	голів	%	голів	%
Інфекційні захворювання	467	10,8	209	44,7	234	50,2	24	5,1
Неінфекційні захворювання	795	17,4	257	32,3	487	61,3	51	6,4
В тому числі:								
органів травлення	364	8,0	110	30,2	233	64,0	21	5,8
» дихання	49	1,0	21	42,9	25	57,0	3	6,1
серцево-судинної системи	310	6,8	93	30,0	194	62,6	23	7,4
інші захворювання	72	1,6	33	45,8	35	48,6	4	5,6
Захворювання кінцівок	923	20,2	226	24,5	618	66,9	79	8,6
Низька племінна якість	761	16,8	349	45,9	388	51,0	24	3,1
В тому числі:								
екстер'єрні вади	19	0,5	8	42,1	10	52,6	1	5,3
низька продуктивність предків	26	0,6	12	46,2	14	53,8	—	—
буйність	282	6,2	119	42,2	154	54,6	9	3,2
інші вади	434	9,5	210	48,4	210	48,4	14	3,2
Фізіологічна старість	234	5,2	—	—	99	42,3	135	57,7
Зниження відтворювальної здатності	1337	30,2	490	35,6	745	54,1	142	10,3
В тому числі:								
захворювання статевих органів	151	3,3	65	43,0	74	49,0	12	8,0
понижена статева активність	584	12,8	186	31,8	313	53,6	85	14,6
низька якість сперми	642	14,1	239	37,2	358	55,9	45	7,0

якість сперми вибракувано 14,1%, через часткове або повне зниження статевої активності — 12,8, з клінічним проявом запалення сечо-статевих органів — 3,3%. З метою підвищення статевої активності та якості сперми плідників спеціалісти станцій надавали їм статевий відпочинок на 20—40 днів і більше, збільшували інтервали між днями взяття сперми, поліпшували годівлю, додавали в раціони мікроелементи та вводили вітамінні препарати. Зазначені організаційно-лікувальні заходи в більшості випадків не давали належного ефекту.

Менше плідників вибракувано через захворювання кінцівок (20,2%). Найчастіше трапляються артрози, артрити, бурсити, тендовагініти, пододерматити, анкілоз суглобів, ушиби, рани та інші захворювання. У більшості бугаїв спостерігається захворювання задніх кінцівок і значно менше — передніх.

Частина бугаїв передчасно вибула через неінфекційні захворювання (17,4%). З них найбільше через такі захворювання органів травлення, як ретикуліт, тимпанія гастроентерит (8%), та такі захворювання серцево-судинної системи, як міодистрофія, аневризми аорти, варикозне розширення вен (6,8%). Значно рідше трапляються захворювання органів дихання (1%) та інших систем.

Через низьку племінну цінність вибуло 16,8% бугаїв. Основними причинами при цьому були буйність бугаїв, екстер'єрні вади, низька продуктивність їх батьків, неможливість використання плідників через спорідненість з маточним поголів'ям зони.

Слід відмітити, що, незважаючи на систематичне проведення діагностичних досліджень і карантинування бугаїв при завезенні, на станціях мають місце інфекційні захворювання (10,2%), зокрема такі, як вібриоз і трихомоноз.

Передчасне вибракування бугаїв у молодому віці значно вплинуло на зменшення кількості бугаїв, які вибули через фізіологічну старість (5,2%).

Наші спостереження щодо скорочення строку племінного використання бугаїв показують, що основними причинами є організаційно-методичні помилки при вирощуванні, відборі та використанні плідників, спадкова недорозвиненість статевого апарата, порушення стану здоров'я плідника в період експлуатації або безпосереднє захворювання органів статевої системи. Тому зусилля спеціалістів племзаводів і станцій штучного осіменіння повинні спрямовуватись на створення оптимальних умов для бугайців при їх вирощуванні та використанні, а також профілактиці захворювань.

Існуюча система вирощування бугайців від народження до статевого використання спрямована на одержання максимального приросту при обмеженому русі. Інтенсивне збільшення живої ваги при недостатньому тренуванні м'язової системи в самий відповідальний період їх росту не сприяє розвитку міцного здоров'я і конституції бугаїв. Після завезення бугаїв на станцію їх моціон залишається недостатнім при ін-

тенсивному навантаженні на кістково-м'язову систему під час одержання сперми. Внаслідок цього розвиваються різкі зміни функцій та структури м'язів, кісток і суглобів, що призводить до різних захворювань кісток.

При відборі бугайців для комплектування стада проводиться їх оцінка за походженням, розвитком та екстер'єром і не оцінюється їх відтворювальна здатність. Через це на станції завозять чимало бугаїв з недостатнім розвитком статевої системи (гіпоплазія). Такі плідники дають мало сперми і низької якості. В надії на поліпшення спермопродукції з віком бугаїв утримують тривалий період, а потім вибраковують.

У багатьох випадках причиною вибракування є поява екстер'єрних вад і пороків, які були слабо виражені при відборі, або розвиток злого норову через неумілий догляд та експлуатацію після завезення бугая на станцію.

На кожній станції в процесі використання у деяких бугаїв виникає порушення функцій статевої або інших систем організму, що призводить до зниження спермопродукції. Через недосконалість діагностичних методів та недостатню підготовку спеціалістів правильний діагноз захворювання не встановлюють і плідника не лікують.

Тому для збільшення строку племінного використання плідників на станціях необхідно змінити систему їх вирощування на племзаводах та порядок відбору при комплектуванні стада. Одночасно треба поліпшити умови догляду та утримання бугаїв на станції, підвищити ділову кваліфікацію і відповідальність спеціалістів за збереження здоров'я тварин.

Література

Бондарев Ю. Ф. Выращивание и использование племенных бычков красной степной породы. «Вестник сельскохозяйственной науки», 1957, № 1.

Захаров С., Бойко Н. Производителю 14 лет. Сб. «Молочное и мясное скотоводство», вып. 7. К., «Урожай», 1965.

Крамаренко Н. М. Влияние режимов содержания быков-производителей на продолжительность жизни и их племенное использование. Тезисы докладов конференции по племенному делу и искусственному осеменению сельскохозяйственных животных. К., 1962.

Маркушин А. П. Долголетнее использование племенных быков. «Социалистическое животноводство», 1950, № 7.